

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ТЕКСТІВ ТА ЇХНІЙ ПЕРЕКЛАД

(на матеріалі статей періодичного видання «Popular Science»)

Радіонова Ілона Сергіївна, студентка VI курсу (групи ФПм-1-20-1.4д), спеціальності «Філологія: Переклад (англійська мова)» Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник: А. М. Козачук, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри лінгвістики та перекладу Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка.

У статті проаналізовано приклади лексико-стилістичних особливостей науково-популярних текстів та їхнього перекладу. Тексти цього стилю ставлять собі за мету донести наукову інформацію доступною мовою для читачів різної сфери діяльності та віку. Ця мета досягається завдяки різноманітним лексико-стилістичним прийомам.

Ключові слова: засоби виразності, оцінні мовні одиниці, риторичні питання, стилістичні засоби.

Актуальність та доцільність дослідження. Популяризація наукових знань зростає з кожним днем, а отже кількість науково-популярних статей збільшується, і, відповідно, зростає потреба в адекватному перекладі. Актуальність цього дослідження зумовлена потребою у вивченні лексико-стилістичних особливостей текстів цього стилю, а також у правильності їхнього перекладу з метою збереження функцій текстів науково-популярного стилю.

Метою статті є аналіз лексико-стилістичних особливостей науково-популярних текстів та їхнього перекладу на матеріалі статей англomовного періодичного видання «Popular Science». Згідно визначеної мети в статті вирішуються наступні **завдання**: 1) визначення мети та специфіки науково-популярного стилю; 2) визначення лексико-стилістичних особливостей науково-популярних текстів; 3) аналіз їхнього перекладу. Матеріалом дослідження є тексти статей періодичного видання «Popular Science» за 2021 рік і їх власний переклад українською мовою, виконаний у межах дипломного перекладацького проєкту.

Аналіз останніх публікацій. Тексти науково-популярного стилю стають як ніколи актуальними у сучасному світі. Цей стиль неодноразово привертав

увагу науковців. Це зокрема Е. А. Лазаревич, О. Р. Четверікова, В. Є. Чернявська, А. П. Чужакін та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. У зв'язку зі швидким розвитком науки і техніки в ХХІ столітті зростає потреба у розповсюдженні наукових знань, що зумовлює розвиток науково-популярних текстів і, відповідно, потребу у їх перекладі. Така необхідність пояснюється тим, що тексти цього стилю служать своєрідним «путівником» між спеціальною літературою з великою кількістю конкретної інформації та непрофесійним читачем.

Як відомо, автором будь-якого наукового тексту є вчений, який орієнтується на вузьке коло спеціалістів. А адресатами науково-популярного тексту, як правило, є люди різного віку та з різних сфер. Як вважає Е. А. Лазаревич, автор науково-популярного тексту ставить перед собою за мету донести інформацію доступною мовою і в той же час не перенавантажувати виклад важкодоступним матеріалом. Це і є специфікою науково-популярних текстів (Лазаревич, 1978: 106–107).

Як зазначає О.Р. Четверікова, текст науково-популярної статті характеризується наявністю специфічних лінгвістичних і стилістичних засобів. Їх вживання пов'язане з необхідністю адекватно представити достовірну наукову інформацію в максимально доступній та цікавій формі, а також переконати читача в правильності точки зору стосовно проблематики статті (Четверікова, 2016).

Використання «чужих» тверджень, думок, суджень та емпіричних даних є основою, за допомогою якої аналізується інформація в науково-популярному дискурсі (Halliday, 196: 111–113).

Серед основних виразних стилістичних засобів, що використовуються в науково-популярному тексті, В. Чернявська та А. Чужакін виділяють такі стилістичні прийоми: комплекси запитання-відповідь, еліптичні конструкції, оцінні мовні одиниці, засоби виразності, цитати з інших джерел, фразеологізми та образні кліше, риторичні питання (Чернявская, 2007: 45; Чужакін, 2002: 71).

Наведемо приклад приклад комплексу питання-відповідь з матеріалу нашого дослідження:

(1) *Should I get a robot vacuum and mop combo? At first glance, it makes perfect sense: one machine that can do it all* (Popsci Commerce Team, 2020). – Чи варто купувати робот-пилосос і швабру в одному пристрої? На перший погляд, це має сенс: один пристрій, який може робити все.

Було прийнято рішення зберегти комплекс питання-відповідь в цільовому тексті, оскільки автор звертається до читачів, що є однією з особливостей науково-популярних текстів. Це допомагає дотримуватися стилю в тексті перекладу. Але в оригінальному тексті запитання ставиться від першої особи, а в перекладі воно безособове. Граматичну заміну було застосовано через те, що звернення стосується всіх читачів, а в українській мові такі запитання зазвичай є безособовими.

У матеріалі дослідження було також виявлено велику кількість риторичних запитань, наприклад:

(2) *Want to make city driving safer?* (Gayah, 2020) – *Хочете зробити водіння в місті безпечнішим?*

Оскільки мета риторичного запитання полягає не в тому, щоб відповісти, а в тому, щоб переконати та вплинути на аудиторію, ми зберегли такі запитання в перекладі, тому що це допомагає дотримуватись функції та цілі тексту – а саме підтримання зв'язку з аудиторією.

У вибірці з матеріалу дослідження також були наявні оцінні мовні одиниці:

(3) *The **nagging** reminders are **a pain**, and having to stop what you're doing to apply a software patch is **annoying**...* (Horaczek, 2020) – *Надокучливі нагадування постійно **набридають**, а необхідність припиняти свою роботу і встановлювати оновлення для ПЗ **дратує**.*

Оцінні мовні одиниці є одним із засобів, що відрізняють науково-популярні тексти від наукових. Тому ми вважаємо за необхідне зберегти їх у перекладі, щоб цільовий текст відповідав стилю. Таким чином, емоційно-

оцінні одиниці в українському тексті було передано, застосовуючи граматичні трансформації (заміна частин мови) у вищезгаданих прикладах.

Також видається можливим наведення прикладу використання образного кліше:

(4) *According to the report, the vulnerability had been observed «in the wild», which suggests exploit attempts could have affected actual users (Horaczek, 2020).* – Згідно з доповіддю, проблему було зафіксовано «в польових умовах», тобто ці проблеми могли бути у реальних користувачів.

Ми вирішили перекласти та зберегти дане образне кліше, оскільки воно відповідає стилю тексту. Щоб передати його, ми використали еквівалент, щоб читач правильно зрозумів значення даного речення.

3-поміж цитат з інших джерел можемо навести такий приклад:

(5) *The Apple Security Updates page reads: «For the protection of our customers, Apple doesn't disclose, discuss, or confirm security issues until an investigation has occurred and patches or releases are generally available» (Horaczek, 2020).* – На сторінці оновлень Apple йдеться: «Для того, щоб захистити наших клієнтів, Apple не розголошує, не обговорює та не підтверджує проблеми з безпекою, доки цю проблему не буде досліджено, та не буде випущено оновлення».

У цільовому тексті було посилання на інше джерело інформації, яке було оформлене у вигляді цитати. Тому ми вирішили зберегти її при перекладі, оскільки використання цитат є ще однією ознакою, притаманною науково-популярному стилю.

Засоби художньої виразності використовувалися досить широко. Розглянемо приклад ідіоми:

(6) *We still think robot mops are worth a go if you have kids or pets and need a device to do constant little cleanups to keep the chaos at bay (Popsi Commerce Team, 2020).* – Але ми все ще притримуємося цієї думки, що робот-швабру варто спробувати, особливо якщо у вас є діти або домашні улюбленці, і вам

потрібен пристрій, щоб підтримувати чистоту та **не допускати хаосу** в будинку.

У цьому випадку ми дійшли висновку, що використання українського еквіваленту «наводити страх» не є влучним у застосуванні зі словом «хаос», тому в цьому реченні ми використали більш поширене словосполучення «не допускати хаосу». Але ми вважаємо, що зберегти ідіому було за необхідне, оскільки вона сприяє кращому розумінню інформації аудиторією.

Іншим прикладом засобів виразності було використання порівняння:

(7) *There's a general feeling that rather **like a watched pot never boiling**, a watched robot mop doesn't do its best work when it's being observed* (Popsci Commerce Team, 2020). – Існує загальна думка, що робот-швабра, **це як каструля з киплячою водою, вода в якій ніяк не може закипіти**, коли ви стоїте над нею.

Ми зберегли порівняння в цільовому тексті, оскільки це допомагає дотримуватись особливостей науково-популярного стилю. Але ми також використали лексичну трансформацію, а саме додавання, щоб воно доцільніше звучало цільовою мовою.

Але в деяких випадках ми створили образні засоби, здійснивши у перекладі деякі трансформації з власної ініціативи:

(8) *Maybe it's because there are no shortcuts and all your hard work can be undone in an instant by one muddy footprint, or **the tiniest amount** of food spillage* (Popsci Commerce Team, 2020). – Можливо, це тому що немає ніяких гарантій, і вся ваша робота може піти нанівець лише через один брудний слід чи **малесеньку** краплю.

Ми переклали прикметник у найвищому ступені порівняння за допомогою зменшувально-пестливого прикметника. Ми вважаємо це доцільним, оскільки в тексті оригіналу є вживання сильного прикметника у найвищій формі порівняння, а вживання зменшувальних слів є звичайним явищем для української мови, яка є цільовою. І це відповідає стилю тексту,

тому що науково-популярна література допускає використання засобів образності.

Крім того, слід виділити інтенсивне використання різноманітних прийомів звертання до читача. Для цього в науково-популярному тексті широко використовуються риторичні запитання, що виконують функцію встановлення контакту між автором та читачем, наказові конструкції в ролі звертань, поради, рекомендацій (Чернявська, 2007: 45).

(9) You've already known about robot vacuum cleaners – you might even have one running around in your carpeted living room right now (Halliday, 1966). – Ви вже чули про робот-пилосос, можливо, він вже навіть прибирає у вашій вітальні прямо зараз.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. З огляду на вищесказане, можна підбити підсумок, що науково-популярний текст, як один із різновидів наукового стилю, має ознаки як і наукового тексту, так і ознаки використання специфічних стилістичних прийомів. Це зумовлено функцією, яку виконує науково-популярний текст: донесення наукової інформації доступною зрозумілою мовою. Серед основних стилістичних особливостей науково-популярного тексту ми виділили: комплекси запитання-відповідь, оцінні мовні одиниці, засоби виразності, цитати з інших джерел, фразеологізми та образні кліше, риторичні питання. Також ми пересвідчилися, що варто зберігати ці прийоми під час перекладу задля збереження особливостей та функцій стилю цільовою мовою. Перспективи подальших досліджень пов'язані із вивченням лексико-стилістичних особливостей перекладу в межах інших стилів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лазаревич Э. А. Искусство популяризации науки. Москва: Наука, 1978. 224 с.
2. Чернявская В. Е. Интерпретация научного текста: учебное пособие. Москва: Наука, 2007. 128 с.

3. Четверікова О. Р. Комунікативні та лінгвокультурологічні передумови дослідження науково-популярного тексту. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2016. № 35. С. 178–183. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2016_35_33.
4. Чужакин А. П. Мир перевода – 7. Москва: Свет, 2002. 160 с.
5. Halliday M. A. K. Intonation systems in English. London, 1966. 196 p.
6. Popsci Commerce Team. Best Robot Mops: Shine your floors without lifting a finger. *Popular Science*. URL: <https://www.popsci.com/story/reviews/best-robot-mops/>.
7. Stan Horaczek. You should update your iPhone and Chrome browser ASAP. *Popular Science*. URL: <https://www.popsci.com/story/technology/update-chrome-ios-exploits-security/>.
8. Vikash V. Gayah. Want to make city driving safer? Remove left turns. *Popular Science*. URL: <https://www.popsci.com/cars/no-left-turns-cities/>.